

Π 1901 – Παιδαγωγικοί προβληματισμοί από την εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Ενότητα 4.2: Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη.

Κωνσταντίνος Μπίκος
Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 1/18

Αυτή η σύνδεση γίνεται, διότι καταρχήν η κατοχή των εργαλείων ή της τεχνολογίας των πληροφοριών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για κυριαρχία, καθώς τα συστήματα της πληροφορίας προσδίδουν σ' αυτόν που τα ελέγχει τη **δυνατότητα άσκησης ελέγχου και εξουσίας**.

Η πρώτη βιομηχανική επανάσταση επικεντρώθηκε στην παραγωγή υλικών αγαθών. Η επανάσταση της πληροφορικής (μεταβιομηχανική κοινωνία) επικεντρώνεται στην **πνευματική εργασία** ή παραγωγή και διαπερνά όλους τους τομείς δραστηριότητας του σύγχρονου κράτους.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 2/18

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η δυνατότητα ίσως μόνον των **«αρίστων»** της αρχαίας Αθήνας να μορφώνονται, να κατέχουν θέσεις εξουσίας και μεγάλο πλούτο. Δεν έχει τη δυνατότητα όμως μόνον πρόσβασης στην υπάρχουσα γνώση η εκάστοτε κυρίαρχη κοινωνική ομάδα αλλά, ιδιαίτερα στις σύγχρονες δημοκρατίες, επιδιώκει και τον **έλεγχο στη διάχυση της γνώσης και των πληροφοριών**. Αυτό είναι ίσως από τα σημαντικότερα ζητήματα που θέτουν τα νέα μέσα.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 3/18

Ο άνθρωπος από αρχαιοτάτων χρόνων θέτει ερωτήματα, προκειμένου να **εξηγήσει** τα φαινόμενα του κόσμου που τον περιβάλλει.

Το ενδιαφέρον είναι ότι τα **ερωτήματα φαίνεται να παραμένουν τα ίδια** ως προς το περιεχόμενό τους.

Αυτό που άλλαξε με την πάροδο του χρόνου είναι ότι άλλαξε η **μέθοδος** που χρησιμοποιήθηκε για την απάντησή τους.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 4/18

Η δυτική σκέψη χρησιμοποίησε τρεις νοητικές κατασκευές (constructs) προκειμένου να αποδώσει αυτήν την προσπάθεια για εξήγηση των φαινομένων/γεγονότων. Στα πρώτα στάδια μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι αυτή η γνώση μπορεί να χαρακτηριστεί ως **μυστήριο ή μυσταγωγία**, στη συνέχεια μπορεί να ορισθεί ως **μαγεία** και στα πρόσφατα χρόνια ως **επιστήμη**. Το ενδιαφέρον είναι ότι, ανεξάρτητα από το ποιο είδος γνώσης κάθε κοινωνία ή εποχή αποδεχόταν, **αυτοί που κατείχαν τη γνώση** για τις απαντήσεις στα θεμελιώδη ερωτήματα, σχετικά με το τι είναι ο κόσμος και πώς αυτός λειτουργεί, είχαν **πάντοτε ιδιαίτερη δύναμη**.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 5/18

Σε παλαιότερες εποχές ίσως ήταν ο **ιερέας** που γνώριζε τη θέληση των θεών, ενώ στη νεότερη εποχή ο **επιστήμονας** που για παράδειγμα γνωρίζει τη μοριακή δομή των σωμάτων, αλλά και ο **δάσκαλος** που γνωρίζει, πώς μαθαίνουν οι μαθητές. Εξίσου ενδιαφέρον όμως είναι ότι το **πρόσωπο** που απευθυνόταν στο **αρχαίο μαντείο** για να πάρει τους χρησμούς, ο **εργάτης** που σήμερα λιώνει τον χάλυβα ή και ο **μαθητής** που κάθεται σε μια τάξη, συχνά δεν έχουν το προνόμιο να κατέχουν την **εξειδικευμένη γνώση** για να κατανοούν, πώς αυτό λειτουργεί. Συνήθως είναι αναγκασμένοι να **εκτελούν τα καθήκοντά τους χωρίς απαραίτητα να κατανοούν τη διαδικασία.**

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 6/18

Αυτό τους έθετε και εξακολουθεί να τους θέτει σε **μειονεκτική θέση** σε σύγκριση με τον αρχαίο ιερέα, το σύγχρονο επιστήμονα ή τον εκπαιδευτικό, οι οποίοι είχαν και εξακολουθούν να έχουν ένα είδος εξειδικευμένης δύναμης σε σύγκριση με αυτούς, στους οποίους **προσφέρουν τις υπηρεσίες** τους. Όλοι οι φορείς αυτής της γνώσης είτε ως μυσταγωγοί είτε ως μάγοι είτε ως επιστήμονες είχαν και έχουν μία ιδιαίτερη δύναμη. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η **μεταβολή της γνώσης από μυστήριο σε μαγεία και από μαγεία σε επιστημονική γνώση** κατά εποχές και σε ανάλογες κοινωνίες. Είναι βέβαια κατανοητό ότι ένας αρχαίος ιερέας ή ένας μάγος θα ήταν αβοήθητοι ή κωμικοί σε μια σύγχρονη αίθουσα διδασκαλίας. Αντίστοιχα ένας σύγχρονος επιστήμονας θα κινδύνευε να καεί στην πυρά σε μια μεσαιωνική κοινωνία.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 7/18

Οι πληροφορίες και η εξειδικευμένη γνώση είναι η πηγή της δύναμης του δασκάλου, αλλά αποτελούν και το **απόθεμα ή το κεφάλαιο** που διαθέτει για ανταλλαγές το επάγγελμά του. Γι' αυτό το λόγο οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες χρήσης αλλά και **κατάχρησης/κακής χρήσης** της δύναμης της πληροφορίας. Επειδή ο υπολογιστής αλλάζει δραματικά την έκταση της γνώσης αλλά και της δύναμης που προκύπτει απ' αυτήν, οφείλει ο εκπαιδευτικός να προβληματίζεται και με **ερωτήματα ηθικής** που θέτει αυτή η νέα κατάσταση. Έργο του σύγχρονου εκπαιδευτικού δεν είναι απλά η μετάδοση γνώσεων (αντικειμένων διδασκαλίας) αλλά πολύ περισσότερο είναι η **μετάδοση αξιών και κατανόησης**. Γι' αυτό το λόγο δεν αρκεί να κατέχει τη γνώση απλά των περιεχομένων αλλά ακόμη περισσότερο να γνωρίζει το **υπόβαθρο** αυτών των αντικειμένων.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 8/18

Οι φορείς όμως της γνώσης έχουν ισχυρούς ανταγωνιστές τα σύγχρονα ΜΜΕ.

Τα σύγχρονα ΜΜΕ υποστηρίζουν ότι δομούνται και λειτουργούν πάνω σε έναν **αυστηρό εξορθολογισμό**. Ο τύπος για παράδειγμα υποστηρίζει ότι είναι **ορθός, επίκαιρος** και κοντά στην πραγματικότητα, ενώ η ραδιοτηλεόραση, επιχειρεί να ετοιμάζει προγράμματα που τα χαρακτηρίζει ως αμερόληπτα, που παρουσιάζουν τα γεγονότα **αντικειμενικά** και αποστασιοποιημένα.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 9/18

Αμφισβήτηση της διατυμπανιζόμενης αμεροληψίας και αντικειμενικότητας των ΜΜΕ (ανάγκη για διασταύρωση – έλεγχο για επιστημονική ορθότητα κλπ).

Ακόμη και η **επιλογή της θεματικής** είναι συνήθως το πρώτο και **ισχυρότερο μήνυμα**. Δείχνει προτεραιότητες και υποκρύπτει ιεράρχηση ανάμεσα στο **ουσιώδες** και το επουσιώδες, ανάμεσα στο σημαντικό και το ασήμαντο.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 10/18

Όχι μόνον η επιλογή ή η ιεράρχηση των θεμάτων, αλλά και ο **τρόπος επεξεργασίας και παρουσίασής** τους μπορεί να οδηγήει στη χειραγώγηση και παραπλάνηση.

Οι ιδιοκτήτες των ΜΜΕ μαζί με τα διευθυντικά τους στελέχη, καθώς και οι εκπομπές μεγάλης ακροαματικότητας διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τα γούστα και τα ενδιαφέροντα του κοινού. Ενδιαφέροντα τα οποία επικαλούνται εκ των υστέρων οι ίδιοι «οι δημιουργοί» τους, προκειμένου να δικαιολογήσουν τις αρχικές επιλογές τους.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 11/18

Παρεμφερές με το πρόβλημα της επιλογής των θεμάτων είναι και η ανάμειξη ή ο **ευτελισμός** τους. Είναι σύνηθες φαινόμενο ενημέρωση ή διασκέδαση, εκπαίδευση ή παιχνίδι, ειδήσεις ή ταινίες δράσης, υψηλή τέχνη ή λαϊκή κουλτούρα να παρουσιάζονται με τον ίδιο επικοινωνιακό τρόπο.

Αναμειγνύονται στην ουσία **οι κώδικες** των διαφορετικών μηνυμάτων, καθώς η μεταβίβαση πληροφορίας και γνώσης υλοποιείται «με την άμβλυση των ορίων διάκρισης μεταξύ των διαφορετικών λόγων, της ανάμειξής τους και εν τέλει δια της υποταγής τους σε έναν κυρίαρχο λόγο: αυτόν της ψυχαγωγίας».

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 12/18

Ένας επιστημονικός λόγος με την **πολυπλοκότητα** και τη σοβαρότητα που τον διακρίνει είναι δυσνόητος και ανιαρός για το ευρύ κοινό τους και ζημιογόνος για τους ιδιοκτήτες τους. Κύρια λειτουργία των σύγχρονων ΜΜΕ είναι η **ψυχαγωγία και η άσκηση επιρροής**. Ακόμη και ο τρόπος παρουσίασης των θεμάτων που επιλέγουν είναι εμφανές ότι απευθύνεται στο «θυμικόν» των ακροατών ή θεατών τους και όχι απαραίτητα στη λογική τους. Κύρια επιδίωξή τους είναι να **(συν) – κινήσουν και όχι απαραίτητα να ωθήσουν σε προβληματισμό**.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 13/18

Αμφισβητείται βέβαια ως απλοϊκή η πεποίθηση, που κυριάρχησε για πολύ καιρό στις κοινωνικές επιστήμες και στην κοινή γνώμη, σχετικά με το **παθητικό κοινό**.

Οι άνθρωποι ερμηνεύουν και επεξεργάζονται τα μηνύματα ατομικά ή συλλογικά και τα νοηματοδοτούν ανάλογα με την **κοινωνική τους τάξη, τον τόπο που ζουν, το φύλο τους, το μορφωτικό τους επίπεδο, την προσωπική τους βιογραφία και, βεβαίως, την περίσταση ή το πλαίσιο, στο οποίο πραγματοποιείται η οπτικοακουστική εμπειρία.**

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 14/18

Είναι φανερό λοιπόν ότι η γνώση και η πληροφορία που διαχέουν τα σύγχρονα ΜΜΕ προσλαμβάνονται και γίνονται κατανοητά ανάλογα με κάποια **κοινωνικομορφωτικά** κυρίως χαρακτηριστικά των αποδεκτών τους.

Αυτό που διαπιστώνεται είναι κατά βάση μία **κοινωνική διαστρωμάτωση**. Οι χρήστες των ΜΜΕ διαφοροποιούνται ανάλογα με την **κοινωνικομορφωτική** και **κοινωνικοπολιτισμική** τους προέλευση. Διαφοροποιούνται κατά κύριο λόγο ως προς την **επιλογή του μέσου** αλλά και ως προς το **ποιόν των γνώσεων ή πληροφοριών** που προσλαμβάνουν.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 15/18

Για το πλέον σύγχρονο πολυμέσο, δηλαδή το **διαδίκτυο**, το οποίο συμβάλλει όλο και δραστικότερα στη διάχυση της γνώσης και των πληροφοριών, υποστηρίζεται ότι παρατηρούνται διαφοροποιήσεις σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέσα. Διαφοροποιείται το διαδίκτυο ως προς τη δυνατότητα που δίνει στους χρήστες όχι μόνο να ενημερώνονται αλλά, μέσα από την επικοινωνία που επιτρέπει, να **συνδιαχειρίζονται** και να **συνδιαμορφώνουν** τη γνώση και τις πληροφορίες.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 16/18

Ψηφιακό χάσμα (digital divide): προκύπτει από την εισαγωγή της πληροφορικής τεχνολογίας στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Αναφέρεται στη διαφορά που χωρίζει άτομα, νοικοκυριά, επιχειρήσεις και γεωγραφικές περιοχές σε σχέση με τις δυνατότητες πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες και ειδικά στο διαδίκτυο.

Υπερτερούν στη χρήση του διαδικτύου όσοι είναι άντρες, είναι νεαρής ηλικίας, έχουν οικονομικές δυνατότητες και μέσο ή υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Επιπλέον, χάσμα χωρίζει συγκεκριμένες οικονομικά και τεχνολογικά αναπτυγμένες **κοινωνίες** σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 17/18

Καινοφανής διαστρωμάτωση τόσο μεταξύ των χρηστών στην ίδια κοινωνία όσο και μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών. Οι πιο **προνομιούχοι** έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερη έκταση αλληλεπιδραστικά μέσα, όπως το διαδίκτυο. Αποκτούν έτσι ένα προβάδισμα σε σχέση με τους υπολοίπους, διότι μπορούν να εκμεταλλεύονται τις δυνατότητές του και να εξυπηρετούν **προσωπικούς τους σκοπούς**, είτε πρόκειται για μάθηση είτε για ψυχαγωγία είτε για επαγγελματική ανάπτυξη.

Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη 18/18

Η «κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης» διαιρείται σε αυτούς που κατέχουν και σε αυτούς που δεν κατέχουν τα μέσα της ή καλύτερα σ' αυτούς που εκμεταλλεύονται ενεργητικότερα τις δυνατότητες που παρέχουν και σ' αυτούς που παραμένουν σε έναν πιο παθητικό ρόλο. Οι παραπάνω διαφοροποιήσεις σχετίζονται με την κοινωνική τάξη, το μορφωτικό επίπεδο, το φύλο, τη «φυλετική» καταγωγή, την ηλικία και τη χώρα στην οποία κατοικούν. Κάποιοι θεωρούν ότι τα μέτρα για τη δικαιότερη κατανομή αυτών των μέσων και τη δυνατότητα πρόσβασης σ' αυτά είναι πλέον προέκταση του αιτήματος για την ισότητα των ευκαιριών στην εκπαίδευση.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Κωνσταντίνος Μπίκος.
«Π 1901 – Παιδαγωγικοί προβληματισμοί από την εισαγωγή των ΤΠΕ στην
εκπαίδευση. Η γνώση ή η πληροφορία ως δύναμη». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη
2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS292/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

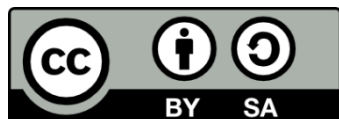
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: <Αντώνης Χατζηχρήστος>
Θεσσαλονίκη, <Χειμερινό Εξάμηνο 2013-
2014>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

